



Ubóstwo pracowników w Europie

Streszczenie

Wprowadzenie

Powszechnie wiadomo, że zatrudnienie bardzo zmniejsza zagrożenie ubóstwem. Niemniej jednak 8% pracującej ludności w Unii Europejskiej zaliczono w 2007 r. do kategorii „ubogich pracowników” ze względu na dochód, który wynosił poniżej 60% krajowej mediany. Odsetek ten zmienia się w zależności od kraju i grupy społecznej. W większości krajów sprawa ubóstwa pracowników nie jest politycznym priorytetem ani rządów ani partnerów społecznych, chociaż często uwzględnia się ją w ogólnej polityce na rzecz zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego. Chociaż dotychczas zgromadzono niewiele dowodów, to istnieje prawdopodobieństwo, że obecna recesja gospodarcza szczególnie doświadcza ubogich pracowników.

Za podstawę porównawczego badania ubóstwa pracowników w Europie przyjęto przede wszystkim opinie ekspertów z 27 państw członkowskich UE (UE27) oraz z Norwegii, należących do sieci Europejskiego Obserwatorium Warunków Pracy (EWCO). Cele badania to:

- poznanie sytuacji w zakresie ubóstwa pracowników w poszczególnych krajach europejskich oraz charakterystyka osób znajdujących się w tej grupie pracowników;
- zbadanie polityk prowadzonych w celu rozwiązania problemu osób pracujących o niskich dochodach;
- analiza stanowisk partnerów społecznych w kwestii ubogich pracowników;
- zbadanie wpływu obecnej recesji gospodarczej na poziomy ubóstwa osób pracujących.

Kontekst polityczny

Zwalczanie wykluczenia społecznego i ubóstwa było jednym z podstawowych celów Strategii Lizbońskiej z 2000 r., w której przedstawiono wizję spójnej pod względem społecznym, jak również dobrze prosperującej gospodarczo i konkurencyjnej UE. Decydenci mają

trudności z określeniem kto należy do grupy „ubogich pracowników” nie tylko z uwagi na brak szczegółowych danych, ale też dlatego, że pojęcie to obejmuje dwa poziomy analizy: status zatrudnienia osób fizycznych (poziom indywidualny) oraz status gospodarstw domowych tych osób w kategoriach dochodu poniżej progu ubóstwa (poziom zbiorowy).

Do celów tego badania użyto tej samej definicji, którą posługuje się Komisja Europejska. Według niej ubodzy pracownicy to osoby zatrudnione ponad pół roku i dysponujące dochodem na poziomie stwarzającym zagrożenie ubóstwem. Dochód mierzy się w stosunku do gospodarstwa domowego danej osoby, sumując dochody wszystkich członków danego gospodarstwa domowego i dzieląc między nich uzyskaną kwotę po skorygowaniu jej pod względem wielkości gospodarstwa domowego i jego składu osobowego. Oznacza to na przykład, że przyjmuje się taki sam dochód dla mężczyzny i kobiety żyjących w jednym gospodarstwie domowym, bez względu na wysokość ich indywidualnych zarobków.

Kluczowe ustalenia

Wykorzystując dane ze statystyk UE dotyczących dochodów i warunków życia (EU-SILC) z 2007 r., które przedstawiają sytuację w roku 2006, w badaniu ustalono, że 8% ludności w wieku produkcyjnym (w wieku 18 lat i powyżej) pracowało, lecz żyło poniżej progu ubóstwa. Najwyższy odsetek ubogich pracowników miały Grecja (14%), Polska (12%), Hiszpania (11%) oraz Łotwa, Portugalia i Włochy (po 10%), natomiast najniższy odnotowano w Republice Czeskiej (3%), Belgii, Danii i na Malcie (po 4%).

Liczba ubogich pracowników zmalała w niektórych państwach członkowskich (w Estonii, Holandii, Irlandii, na Malcie, w Portugalii i Szwecji), natomiast w 10 krajach zwiększyła się (w Austrii, na Cyprze, w Finlandii, we Francji, w Hiszpanii, na Łotwie, w Niemczech, Polsce, na Węgrzech oraz w Wielkiej Brytanii). Relatywny charakter wskaźnika mierzącego odsetek ubogich pracowników umożliwia porównanie

krajów, w których próg ubóstwa bardzo się różni. Na przykład w 2007 r. miesięczna wartość bezwzględna progu zagrożenia ubóstwem w Luksemburgu wynosiła 1 494 EUR, natomiast w Bułgarii 74 EUR. W przypadku Luksemburga odnotowano odsetek ubogich pracowników powyżej europejskiej średniej (9%), podczas gdy w Bułgarii utrzymuje się on poniżej średniej (5%).

Chociaż osoby zatrudnione są mniej zagrożone ubóstwem niż bezrobotni czy emeryci, to stanowią one wysoki odsetek wśród wszystkich zagrożonych ubóstwem, ponieważ według danych Eurostatu 65% ludności UE w wieku produkcyjnym (od 15 do 64 roku życia) pracuje.

Do najistotniejszych czynników w ocenie prawdopodobieństwa przypisania do kategorii ubogich pracowników należą cechy charakteryzujące osobę (płeć, wiek i wykształcenie), cechy charakterystyczne gospodarstwa domowego (osoba samotna, gospodarstwa domowe z dziećmi na utrzymaniu lub bez dzieci) oraz czynniki zawodowe (ilość przepracowanych miesięcy w roku, status zawodowy, zatrudnienie w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy, rodzaj umowy o pracę). Według badań najbardziej zagrożeni są mężczyźni i osoby młode, chociaż niski poziom wykształcenia wiąże się z niemalże pięciokrotnym wzrostem ryzyka znalezienia się wśród ubogich pracowników w stosunku do ryzyka przypisywanego osobom z wykształceniem na wyższym poziomie.

W niektórych krajach problem ubóstwa pracowników próbuje się rozwiązać poprzez różne formy transferów i świadczeń socjalnych. Można do nich zaliczyć rozwiązania fiskalne, takie jak zasiłki dla pracujących lub ulgi podatkowe dla osób zarabiających poniżej określonego poziomu; politykę w obszarze rynku pracy, jak płaca minimalna, politykę w obszarze wynagrodzeń, świadczenia dla bezrobotnych, pomoc dla bezrobotnych i świadczenia na rozpoczęcie działalności gospodarczej i/lub politykę rodzinną. W co najmniej 10 krajach: w Belgii, Estonii, na Łotwie, Malcie, w Niemczech, Norwegii, Hiszpanii, Polsce, w Wielkiej Brytanii i we Włoszech, realizuje się politykę nakierowaną wyłącznie lub częściowo na wsparcie rodziny. W raporcie przedstawiono ocenę skuteczności tych rozwiązań.

W większości państw członkowskich UE zwalczanie bezrobocia lub zwiększanie zatrudnienia uznano za priorytet polityki, ponieważ bezrobocie uważa się za podstawowy czynnik powodujący rozpowszechnianie się ubóstwa. Może się jednak pojawić konflikt, jeżeli tworzone miejsca pracy będą niskiej jakości, to rezultatem będzie zwiększenie odsetka ubogich pracowników. Problem ten, jak również różne opinie partnerów społecznych na ten temat, wskazane zostały w sprawozdaniach krajowych z Grecji, Irlandii, Słowenii i Wielkiej Brytanii.

Istnieje prawdopodobieństwo, że odsetek ubogich pracowników zwiększył się w wielu krajach w trakcie

recesji gospodarczej bądź też pogorszyła się sytuacja tych pracowników. Do czynników, które mogły spowodować wzrost liczby ubogich pracowników podczas recesji, zalicza się cięcie płac, redukcje czasu pracy, rosnące bezrobocie, które dotyka również gospodarstwa domowe oraz cięcie wydatków publicznych. Badania jednak wskazują, że w około dwóch trzecich państw członkowskich UE nie podjęto żadnych szczególnych środków w obszarze polityki, aby ograniczyć możliwe skutki recesji dla ubogich pracowników.

Dostępne informacje z wielu państw członkowskich wskazują, że problemy dotyczące ubóstwa pracowników podejmowane są przede wszystkim przez związki zawodowe. W Bułgarii, Irlandii, Luksemburgu, Norwegii, Portugalii i Rumunii związki zawodowe przedstawiły konkretne propozycje w kwestii zmniejszenia liczby ubogich lub słabo wynagradzanych pracowników.

Główne zalecenia

- Rządy i partnerzy społeczni muszą bardziej zaangażować się w sprawę ubóstwa pracowników. Należy również przeprowadzić dokładniejsze badania w tym obszarze.
- Konieczne są środki w obszarze polityki stymulujące kształcenie i uczenie się przez całe życie w celu zmniejszenia liczby ubogich pracowników.
- Chociaż minimalne zarobki powszechnie uważa się za krok w dobrym kierunku, to ważne jest, aby znaleźć optymalny poziom w celu uniknięcia negatywnego wpływu na tworzenie miejsc pracy.
- Wykazano, że transfery socjalne, takie jak świadczenia z tytułu zabezpieczenia społecznego skutecznie zmniejszają zagrożenie ubóstwem, aczkolwiek w różnym stopniu w poszczególnych krajach.
- Zważywszy, że pracujący w gospodarce nieformalnej są bardziej zagrożeni ubóstwem pracowników z powodu typowych dla tego rodzaju pracy złych warunków pracy i niskich zarobków, rządy muszą podjąć większe wysiłki na rzecz ograniczenia pracy nierejestrowanej.
- W perspektywie krótkoterminowej należy opracować i wdrożyć szczególne środki mające na celu ograniczenie negatywnego wpływu kryzysu gospodarczego na ubóstwo pracujących.

Dalsze informacje

Sprawozdanie *Ubodzy pracownicy w Europie (Working poor in Europe)* dostępne jest na stronie internetowej pod adresem <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/studies/tn0910026s/index.htm>

Camilla Galli da Bino, urzędnik ds. informacji
gdb@eurofound.europa.eu